

Jøders oplevelse af livet i København efter d. 7. oktober 2023

Den 10. januar 2025

Udarbejdet af
M.B.C.

For
Københavns Kommunes
Beskæftigelses- og integrationsudvalg

I samarbejde med:
Det Jødiske Samfund

M.B.C.

Moos-Bjerre Consultants

Introduktion

MBC har gennemført en undersøgelse af, hvordan københavnske jøder oplever det at være jøde i København efter d. 7. oktober 2023. Undersøgelsen er gennemført for Beskæftigelses- og integrationsudvalget i Københavns Kommune under Københavns Kommunes 'Handleplan mod racisme, etnisk diskrimination og hadforbrydelser' med formål om at kvalificere nye og eksisterende indsatser. MBCs anbefalinger hertil fremgår af side 6-8.

Rapporten er udarbejdet i samarbejde med Det Jødiske Samfund. Det Jødiske Samfund har på baggrund af rapporten udarbejdet en række anbefalinger til kommunens videre arbejde med handleplanen. Disse fremgår af side 9-10.

Analysens datakilder

Analysen bygger primært på 15 kvalitative interviews med borgere bosat i København med jødisk baggrund. Borgerne er udvalgt, så datamaterialet indeholder en bred repræsentation af køn, aldersgrupper, fødselssteder og beskæftigelser inden for gruppen af jøder i København. Hertil inkluderer materialet både jøder, der til hverdag bærer religiøse symboler, og jøder, der ikke gør. Til at kvalificere borgerinterviewene og udvikle anbefalinger er 9 interviews ligeledes gennemført med fagprofessionelle fra forskellige områder. Læs mere om undersøgelsens data og metode på side 30-33.

Definitioner af diskrimination, racisme og hadforbrydelser

I undersøgelsen benyttes samme definitioner, som optræder i Københavns Kommunes Handleplan mod racisme, etnisk diskrimination og hadforbrydelser fra 2024. Definitionerne tager afsæt i loven om etnisk ligebehandling, straffelovens racismeparagraf §266b og straffelovens §81.

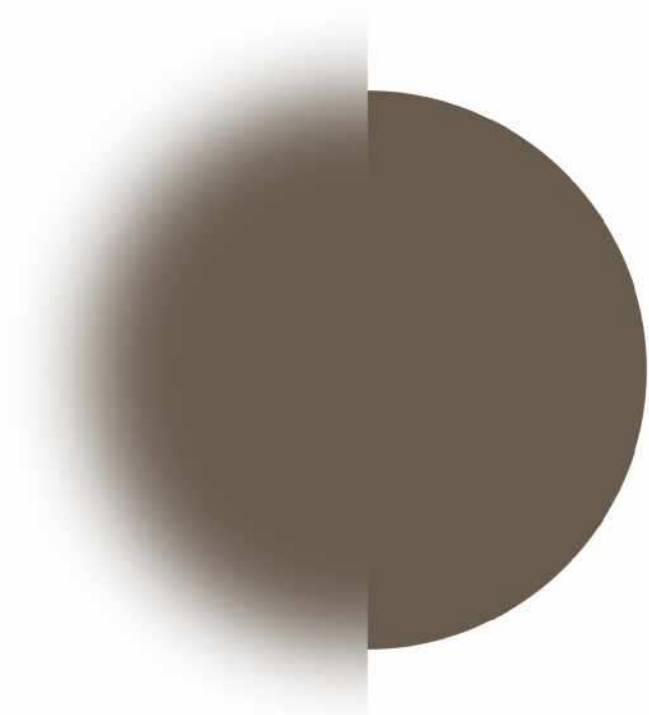
Etnisk diskrimination: Direkte eller indirekte usaglig forskelsbehandling, som medfører, at en person pga. vedkommendes etnicitet får en ringere behandling end andre i tilsvarende situationer.

Racisme: At true, forhåne eller nedværdige andre på grund af vedkommendes (evt. formodede) race, hudfarve, nationale, etniske oprindelse eller tro.

Hadforbrydelser: En samlet betegnelse for en række forskellige forbrydelser (ofte vold) motiveret af fordomme og had til offeret pga. (formodninger) om offerets tilhørsforhold til en bestemt gruppe f.eks. offerets etnicitet eller religion.

Indholdsfortegnelse

00

Hovedkonklusioner og anbefalinger

Indledningsvist præsenteres undersøgelsens hovedkonklusioner samt anbefalinger – herunder anbefalinger fra hhv. M.B.C. og Det Jødiske Samfund.

01

Det offentlige rum

I **kapitel 1** gives et indblik i oplevelsen af at være jøde i det offentlige rum i København

02

Arbejdsliv

I **kapitel 2** fokuseres der på oplevelser af arbejdsliv

03

Den offentlige debat og demokratiet

I **Kapitel 3** præsenteres københavnske jøders opfattelse af den offentlige debat og demokratiet

04

Privatliv

Kapitel 4 omhandler oplevelser af relationer til venner og familie samt egen trivsel

05

Børn og unge

I **Kapitel 5** behandles betydningen af d. 7. oktober 2023 og tiden efter for børn og unge

06

Metode og data

I **Kapitel 6** redegøres for analysens metodiske tilgang og datagrundlag

Hovedkonklusioner

01

Det opleves i stigende grad utrygt at være jøde i København

Mange jøder i København på tværs af alder finder det mere utrygt at være jøde i København efter d. 7. oktober 2023. Følelsen af utryghed fører til, at mange helt gemmer deres jødiske identitet væk i det offentlige rum.

Jøder finder det særligt utrygt at opholde sig på Nørrebro.

02

Tonen i den offentlige debat opleves som hård og ekstrem

Jøder oplever, at den offentlige debat er blevet meget ekstrem efter d. 7. oktober 2023.

Jøders oplevelse af tonen på sociale medier og villigheden til at komme med voldsomme udtalelser om jøder bidrager til en følelse af fremmedgørelse overfor ikke-jødiske medborgere.

03

Flere oplever en følelse af at stå udenfor fællesskabet på arbejdspladsen, på studiet og i skolen

Jødiske københavnere har en følelse af i højere grad at stå udenfor fællesskabet på deres arbejdsplads efter d. 7. oktober 2023 end tidligere.

De oplever, at der er meget lille forståelse for den jødiske oplevelse, hvilket gør, at samtaler vedrørende d. 7. oktober 2023 og tiden efter opleves fremmedgørende for flere. Det samme gøre sig gældende for børn og unge på uddannelsesinstitutioner og skoler.

04

Mange jøder oplever at trives dårligere efter d. 7. oktober 2023

Blandt de interviewede vurderer de fleste på tværs af alder, at de i dag trives dårligere end før d. 7. oktober 2023.

Mange udtrykker stor modløshed og har svært ved at se et håb for fremtidig tryghed og tillid til deres medborgere i København.

Mange oplever at føle sig ensomme også blandt deres ikke-jødiske venner og familie. De oplever, at det er svært for selv nære relationer at forstå deres sorg og perspektiv.

Hovedkonklusioner

05

Børn og unge er særligt udsatte i den nuværende situation

Jødiske børn og unge oplever en stigning i negative konfrontationer efter 7. oktober 2023, der kan risikere at påvirke deres trivsel på langt sigt. Borgere og fagprofessionelle på børne-, unge- og skoleområdet peger derfor på, at det er særligt vigtigt at have fokus på børn og unge ifm. nye initiativer.

Fagprofessionelle fremhæver dertil, at børn og unge er særligt påvirkelige og kan føle sig nødsaget til at tage parti i konflikter f.eks. påvirket af det, de ser online. Det er derfor vigtigere end før, at børn og unge lærer at reflektere over de indtryk, de får, og egne holdninger.

06

Flere finder tryghed i jødiske fællesskaber efter d. 7. oktober 2023

Flere af de adspurgte jøder har oplevet at miste venskaber, fordi de oplever manglende forståelse for deres følelser og holdninger også blandt venner og bekendte. Af samme årsag oplever flere at føle sig usikre i sociale fællesskaber, som ikke er jødisk funderede, hvorfor de i mindre grad deltager heri.

I fællesskaber, der er jødisk funderede, finder de den tryghed og forståelse, som de ikke oplever i andre fællesskaber.

07

Anerkendelse og støtte fra det offentlige Danmark betyder meget

De jødiske borgere oplever, at politikerne på landsplan samt dronningen anerkender jødernes situation. Flere beskriver, at det får dem til at føle sig hjemme i Danmark og beroliger dem i relation til deres fremtid i Danmark og København.

Der er dog større utilfredshed med kommunale politikere, hvor flere oplever, at der ikke tages nok hensyn til jødernes sorg.

08

Jøder oplever en stor stigning i eksempler på racisme og hadforbrydelser

Den jødiske befolkning i København er en lille borgergruppe, hvor en stor andel har en nær relation til hinanden. Andre jødernes oplevelser med racisme og særligt hadforbrydelser skaber derfor en større utryghed bredt i gruppen. Det gør jøderne mere påpasselige i deres hverdag, hvilket yderligere bidrager til følelsen af ikke at kunne vise sin jødiske identitet på grund af risiko for racisme og hadforbrydelser.

Anbefalinger fra M.B.C.

M.B.C.

Anbefalingerne på denne side er udarbejdet af M.B.C på baggrund af indsigterne fra denne undersøgelse.

01

Kampagner eller aktiviteter bør ikke have et afgrænset fokus på én gruppe

Flere borgere og fagprofessionelle efterspørger større oplysning, der bidrager til empati og forståelse for andres perspektiver og oplevelser. Det kan f.eks. være ved at sætte fokus på, at København er for alle på tværs af kultur og religiøse forskelle.

Det er et opmærksomhedspunkt for flere borgere og fagprofessionelle, at kampagner eller aktiviteter ikke bør have et afgrænset fokus på alene muslimer eller jøder, da det kan bidrage til at skabe et modsætningsforhold, hvilket undgås, hvis der i stedet er et bredt fokus på københavnere generelt.

02

Gør opmærksom på initiativer målrettet jøder i Københavns Kommune

Igennem denne undersøgelse er det blevet tydeligt, at mange jøder i København ikke kender til de initiativer, indsatser og tilbud, som Københavns Kommune bidrager til, og som bl.a. er målrettet jøder i Kommunen.

Det er derfor relevant at udbrede kendskabet til eksisterende initiativer, indsatser og tilbud.

Det gælder også blandt fagprofessionelle ifm. materialer, der klæder dem på til at håndtere udfordrende situationer som følge af traumatiske begivenheder f.eks. blandt børn og unge.

03

Udvikl aktiviteter, der kan fungere som platforme for dialog mellem befolkningsgrupper

Både muslimer og jøder efterspørger i tiden efter d. 7. oktober 2023 et rum for dialog, hvor det er muligt at nærme sig hinanden og genoptage samtaler som de to grupper tidligere har haft i mange år. Borgerne og fagprofessionelle vurderer, at sådanne aktiviteter vil kunne bidrage til udveksling af perspektiver, der kan mildne den nuværende situation.

Det er dog centralt for begge befolkningsgrupper, at der ikke sættes krav om holdninger eller afstandtagen på forhånd, da det i sig selv kan opleves diskriminerende.

Anbefalinger fra M.B.C.

M.B.C.

Anbefalingerne på denne side er udarbejdet af M.B.C. på baggrund af indsigterne fra denne undersøgelse.

04

Bidrag til skoler og uddannelsesinstitutioners mulighed for at undervise i vedrørende kultur- og religionshistorie

Flere borgere peger på, at de gerne så, at der var et større fokus på kultur- og religionshistorie i uddannelsessystemet på tværs af skoletyper, der kan bidrage til en større forståelse for københavnere med andre kulturelle og religiøse baggrunde

Det kunne på kort sigt f.eks. være gennem materiale til temauger eller -dage. Andre forslag går ligeledes på at tilbyde et ungeteam med forskellige kulturelle perspektiver som oplægsholdere.

Det er dog centralt, at der ikke alene er fokus på islamisk og jødisk kultur, da det kan bidrage til konflikt.

05

Opfordr til sociale aktiviteter og fællesskaber mellem jødiske- og muslimske skoler

Undersøgelsen peger på, at børn og unge generelt let tager unuanceret parti ifm. begivenheder som d. 7. oktober og tiden efter. Det er derfor centralt at bidrage til refleksion og en større forståelse for andre perspektiver også blandt jødiske og muslimske børn og unge. Både muslimer og jøder fremhæver i den forbindelse, at sociale aktiviteter mellem muslimske og jødiske skoler og børn og unge kunne bidrage til en større forståelse.

De unge er meget påvirkede af situationen, men fagprofessionelle peger på, at det er i stigende grad muligt at indgå i en konstruktiv dialog.

06

Som arbejdsgiver kan Københavns Kommune være en inspiration for andre arbejdspladser med hensyn til vilkår omkring sorg og ekstraordinære begivenheder

Denne undersøgelse peger på, at det er vigtigt at have et beredskab på arbejdspladsen, der sikrer forståelse og rummelighed ifm. situationer, hvor medarbejdere gennemlever en stor sorg eller rammes af ekstraordinære begivenheder. Her efterspørges bl.a. mulighed for sorgdage og psykologtimer.

Ved at udvikle standarder og offentligt tilgængelige materialer til ledere og medarbejdes håndtering af sådanne situationer kan kommunen være til inspiration for andre arbejdsgivere.

Anbefalinger fra M.B.C.

M.B.C.

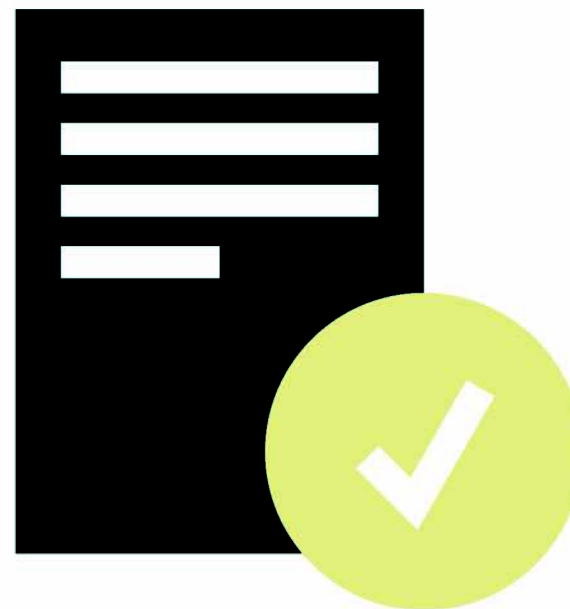
Anbefalingerne på denne side er udarbejdet af M.B.C på baggrund af indsigterne fra denne undersøgelse.

07

Bidrag til muligheden for krisehjælp ifm. med ekstraordinære begivenheder, der rammer en større gruppe i kommunen

Jøder i København efterspørger, at der havde været en opsøgende indsats med krisehjælp efter d. 7. oktober 2023 og i tiden herefter. Det gælder bl.a. psykologbistand og -støtte.

Det kan derfor overvejes at bidrage til, at en sådan indsats udvikles og kan aktiveres ifm. begivenheder, der medfører, at en større gruppe rammes af stor sorg.

Anbefalinger fra Det jødiske samfund

DET JØDISKE SAMFUND
I DANMARK

Anbefalingerne på denne side er udarbejdet af Det jødiske samfund på baggrund af indsigterne fra denne undersøgelse.

01

Styrket håndtering af konflikter og mobning på skoler, uddannelser og i fritidstilbud

Jødiske børn og unge oplever i stigende grad mistrivsel, udsættes for antisemitisme i skolerne og på internettet, og de føler sig ekskluderede fra ikke-jødiske fællesskaber.

Københavns Kommune bør iværksætte en indsats for at beskytte jødiske børn og unge i skoler, uddannelser og fritidstilbud mod antisemitisme. Skoleledelser skal vide, hvordan de skal håndtere konflikter og mobning rettet mod børn med jødisk baggrund, og at de kan gøre brug af kommunale og statslige tilbud til at håndtere mobning eller konflikt med relation til konflikten i Mellemøsten herunder Infohus København og Styrelsen for Undervisning og Kvalitet (STUK). Kommunen kan herudover opfordre til brug af materialet fra STUK om inspiration til dialog om konflikten i Gaza.

02

Tiltag mod utryghed

De adspurgte københavnske jøder udtrykker i rapporten en stigende utryghed ved at vise deres jødiske identitet i det offentlige rum, som følge af oplevelser med antisemitisme. Rapporten nævner, at det særligt gør sig gældende på Nørrebro, og at oplevelser med antisemitisme ofte kommer fra unge med arabisk baggrund.

Kommunen kan iværksætte tiltag, der kan komme den udvikling til livs og sikre, at jøder kan færdes trygt i byen. Det kan fx være gennem det boligsociale arbejde, SSP eller målrettede dialog- og undervisningsindsatser, hvor Jødisk Informationscenters arbejde med at undervise i jødisk liv og identitet kan bringes i spil.

03

Formidling af jødisk liv, kultur og religion via Jødisk Informationscenter

Rapporten konkluderer, at de adspurgte jødiske borgere føler sig isoleret fra ikke-jødiske fællesskaber, som følge af ikke at møde genkendelse og anerkendelse for deres følelser og perspektiver som jøder. Dette tydeliggør et behov for at opnå en større forståelse for jødiske oplevelser og erfaringer. Det kan kommunen bl.a. gøre ved at opfordre relevante institutioner og organisationer i kommunen til at benytte sig af allerede eksisterende initiativer som Jødisk Informationscenter, der målrettet arbejder på at formidle jødisk liv, kultur og religion til den brede københavnske offentlighed. Jødisk Informationscenters erfaringer med formidling af jødisk liv og identitet kan også bruges som afsæt til at igangsætte yderligere samarbejder med andre minoritetsetniske organisationer, som kommunen støtter.

Anbefalinger fra Det jødiske samfund

Anbefalingerne på denne side er udarbejdet af Det jødiske samfund på baggrund af indsigterne fra denne undersøgelse.

04

Dialoginitiativer for repræsentanter for minoritetsetniske organisationer

Rapporten tydeliggør et behov for initiativer, der forbinder københavnere på tværs af etniske, kulturelle og religiøse skel. Det kan fx være gennem dialoginitiativer faciliteret af kommunen i samarbejde med relevante repræsentanter fra minoritetsetniske organisationer med det formål at fremme fredelig sameksistens.

05

Kampagne om respektfuld sameksistens

Københavns Kommune kan iværksætte en kampagne, der opfordrer til respekt og tolerance på tværs af religiøs, kulturel og holdningsmæssig forskellighed. Kampagnen kan minde os om det, vi er fælles om og skabe gensidig forståelse.

Forud for iværksættelse af kampagnen kan kommunen facilitere en proces med deltagelse af jøder, muslimer og andre grupper, der ønsker at fremme fredelig og respektfuld sameksistens. Kampagnen kan udvikles i tilknytning til initiativerne i anbefaling 04.

Kapitel 1

Det offentlige rum

Følgende kapitel giver et indblik i borgernes oplevelse af at være jøde i det offentlige rum i København dvs. steder, hvor alle har adgang såsom på gaden, i offentlig transport, i parker og på pladser mv. I kapitlet uddybes følgende fund:

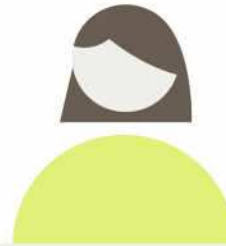
- 📍 Jøder oplever stigende utryghed ved at færdes i det offentlige rum efter d. 7 oktober 2023
- 📍 Jødiske borgere er blevet mere opmærksomme på deres omgivelser
- 📍 Flere borgere skjuler helt deres jødiske identitet efter d. 7. oktober 2023
- 📍 Stigende diskrimination, racisme og hadforbrydelser påvirker københavnske jøder meget

Jøder oplever stigende utryghed ved at færdes i det offentlige rum efter d. 7 oktober 2023

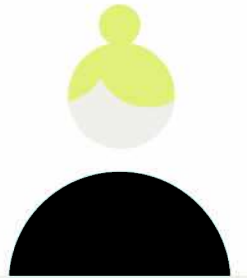
Alle interviewede københavnske jøder udtrykker en stor utryghed og bekymring, som de oplever er opstået eller blevet voldsomt forstærket efter d. 7 oktober 2023. Mange beskriver en følelse af, at negative holdninger til jøder bliver større og spredt sig i København. Særligt opleves det, at jødefjendske holdninger og budskaber rettet mod den jødiske befolkningsgruppe og –kultur breder sig blandt den brede danske befolkning. Det er en oplevelse, der påvirker de jødiske borgere meget, og som fylder meget i dem, idet de ser det som en ny udvikling. En udvikling, der gør, at de har svært ved at vide, hvem de kan stole på.

Flere fortæller, at de er bange for, hvad fremtiden bringer, og udtrykker en stor håbløshed omkring situationen og deres egen fremtid. De københavnske jøder beskriver, at de oplever at være utrygge i situationer i deres dagligdag f.eks., når de færdes i offentligheden, men at de generelt er trygge, når de kan gemme deres jødiske identitet.

"Det er en følelse af, at det hele eskalerer, og det hele bare bliver værre. En følelse af, at der måske sker en radikaliseren i nogle miljøer, som har været i gang længe, men at det bare bygger sig op."

Borger

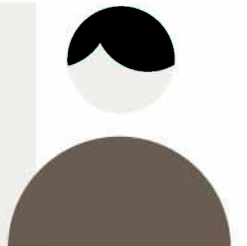

"Det stopper aldrig, når først de fordomme sætter sig fast. Jeg er holdt op med at tro, at det vil stoppe, og at verden bliver klogere. Det er lige meget, hvad vi gør, hvor meget vi anstrenger os og assimilerer. Lige så snart, vi træder ved siden af, falder hammeren."

Borger

"Jeg tror, den d. 7 er et bevis på det had nogle mennesker føler under jorden [mod jøder]. Det er ikke noget, man bare tænker. Der er folk, som gerne vil dræbe mig og mine børn. Det er en meget hård virkelighed."

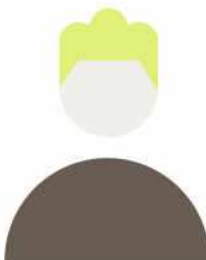
Borger

Jødiske borgere er blevet mere opmærksomme på deres omgivelser

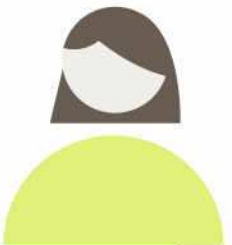
Jøder i København udtrykker, at de er mere opmærksomme på deres omgivelser, når de færdes i det offentlige rum, efter d. 7 oktober 2023. De undgår at snakke om deres jødiske baggrund og er mere forsigtige med, hvor de færdes i København.

Nørrebro fremhæves af mange som et utrygt og fjendsk sted at opholde sig. Denne opfattelse har spredt sig og er blevet forstærket blandt den jødiske borgergruppe det seneste år. Det er dog ikke en ny tendens. Flere interviewede har historier om ubehagelige episoder i bydelen både før og efter d. 7. oktober 2023, hvor de er blevet mødt med hadske udsagn rettet mod deres jødiske baggrund. Andre beskriver, at det ikke nødvendigvis er fordi, at de selv er blevet udsat for hverken diskrimination eller racisme, at de finder bydelen utryg. Men de oplever, at palæstinensiske flag, plakater og demonstrationer særligt det seneste år har kommunikeret et had mod jøder og deres kultur, som har gjort, at de føler sig utrygge og uvelkomne i bydelen. Flere fortæller, at de selv eller bekendte er flyttet fra Nørrebro eller bevidst har undgået at flytte dertil.

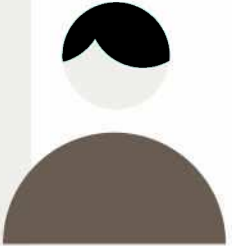
"Jeg har mærket lidt frygt i nærheden af propalæstinensiske demonstrationer. De er meget højtråbende og kan virke aggressive. Der er meget spænding i luften. Dem har jeg holdt mig fra, og det har mine børn og venner også."

Borger

"Jeg tør ikke at have samtaler med mine venner om at være jøde. Det har jeg nægtet i frygt for, at nogle ville høre os. Det er bare at være opmærksom. Jeg har været meget opmærksom på ikke at teste grænsen."

Borger

"Der er en stemning på Nørrebro, jeg ikke har lyst til at være i. Den der mangel for forståelse [...] Flagene ud ad vinduerne. Jeg kender rigtig mange jøder, der er flyttet fra Nørrebro."

Borger

Flere borgere skjuler helt deres jødiske identitet efter d. 7. oktober 2023

Flere fortæller, at de i langt højere grad end tidligere tager forbehold i deres hverdag i frygt for at opleve racisme og hadforbrydelser. De fleste i denne undersøgelse er helt stoppet med at bære jødiske symboler, og flere afholder sig fra at snakke åbent om deres jødiske baggrund f.eks. på arbejde eller i det offentlige rum.

Blandt de ældre københavnske jøder beskriver flere, at de og deres familie skjuler deres jødiske identitet helt efter d. 7. oktober, men at de også er vokset op med en lære fra deres forældre om, at de ikke skal skilte med deres jødiske baggrund. Den erfaring sidder fortsat dybt i flere og gives videre til deres børn.

Mange udtrykker særligt bekymring omkring personer, der ikke har et tæt religiøst forhold til jødedommen herunder f.eks. mange jødiske børn og unge, hvor tilknytningen i højere grad kan være kulturel. De er bekymrede for, at den nuværende situation over tid vil betyde, at flere bevidst eller ubevidst vil tage afstand fra deres jødiske ophav, fordi det er for besværlig at leve med.

"Det [ikke at bære jødiske symboler] er et bevidst valg efter den 7. oktober. Jeg skilte ikke med min jødiske oprindelse."

Borger

"Der er ikke en dag, hvor jeg ikke er opmærksom på det [at skjule sin jødiske identitet]."

Borger

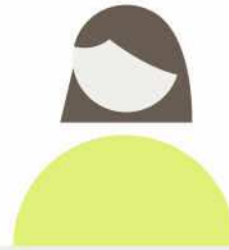
Stigende racisme og hadforbrydelser påvirker københavnske jøder meget

Flere jødiske borgere fortæller, at de har oplevet en stor stigning i racisme og hadforbrydelser mod jøder det seneste år.

Få af de medvirkende beskriver, at de selv har været udsat for diskrimination, racisme eller hadforbrydelser, men flere fortæller om tætte bekendtes oplevelser. Den jødiske befolkning i København er en lille borgergruppe, hvor en stor andel har en nær relation til hinanden. De beskriver derfor, at andre jøders oplevelser med racisme og særligt hadforbrydelser har skabt en større utryghed hos dem og gjort, at de er mere påpasselige og utrygge i deres hverdag.

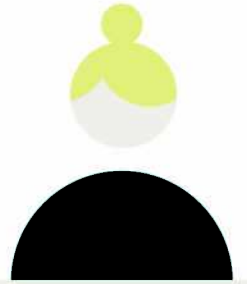
Københavnske jøder oplever oftest arabiske unge som stående bag racisme og hadforbrydelser mod jøder

Flere københavnske jøder nævner, at de særligt oplever, at racisme og hadforbrydelser mod jøder udføres af yngre personer og grupper fra arabiske miljøer i København.

"Der har været brandattentatet ude på Amager. Der har været attentatet på ambassaden [...] Hvad nu hvis de finder ud af, hvor jeg bor?"

Borger

"Det er en ubekvem sandhed, at der er dele af København, hvor jeg ikke ville kunne være til. Det er en umenneskeliggørelse, og det føles som om, man er mindre værd. Mine etniske danske venner har jo ikke de her bekymringer. Det rammer hårdt."

Borger

"Jeg kan helt klart kunnet mærke forskel det sidste år. Det er blevet meget værre - brandattentater og trusler. Før var det mere nogle få som ville slås lidt, men nu er det en anden liga af alvor."

Borger

Kapitel 2

Arbejdsliv

Dette kapitel sætter fokus på arbejdsliv blandt voksne borgere med jødisk baggrund og deres oplevelse af det at være jøde i denne sammenhæng. I kapitlet uddybes følgende fund:

Flere oplever en følelse af at stå udenfor fællesskabet på arbejdspladsen

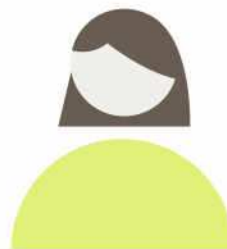
Flere oplever en følelse af, at stå udenfor fællesskabet på arbejdspladsen

Flere jøder i København har en følelse af i højere grad at stå udenfor arbejdsfællesskabet efter d. 7. oktober 2023 end tidligere. Flere fortæller, at de er holdt op med at tale åbent om deres jødiske identitet på deres arbejdsplads, hvis de nogensinde har gjort det. I dag er det et meget bevidst valg hos flere.

Mange beskriver, at de har oplevet ubehag ved samtaler, hvor begivenhederne d. 7. oktober 2023 og tiden efter er kommet op i samtaler på arbejdspladsen. En interviewperson beskriver i den forbindelse, at det har været befriende, at de på hans arbejdsplads har en aftale om ikke at tale om politik.

Jøder ønsker større forståelse og et beredskab mod sorg som følge af krig

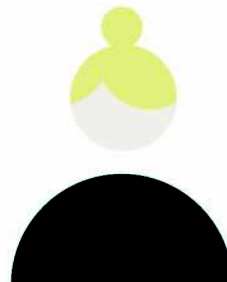
Flere beskriver, at de oplever meget lille forståelse fra deres kollegaer i relation til til den sorg og vrede, som d. 7. oktober og tiden herefter har medført. De peger på et behov for, at arbejdspladser har et beredskab ifm. situationer, hvor krig påvirker den enkelte hårdt f.eks. ved dødsfald i familien. Muligheden for at tage sorgdage nævnes ligeledes af flere som et behov, der i dag ikke er plads til.

"Jeg tror, det handler meget om at sige, at man [arbejdspladsen] ikke er politisk ved at sige, at man kærer sig om alle sine medarbejdere.

[...] Ligesom man har et beredskab for, hvis ægtefæller bliver terminale eller ved skilsmisser mv. skal man sørge for, at man også har det [et beredskab] med krige.

Borger

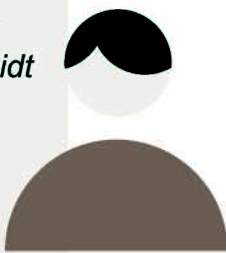

"En [jødisk kvinde] snakkede om, at hun kender flere, som er blevet dræbt. Ingen af hendes kollegaer spurgte ind eller trøstede hende. Det er meget dansk: mindre snak og kold stemning. Det gør mig rigtig ked af det og nervøs."

Borger

"Jeg har ændret mig. Ja, jeg holder helt lav profil. Sidste år var der jødisk nytår en helt almindelig dag. Her tog jeg en dag fri midt på ugen, og når nogen spurgte sagde jeg bare, at jeg har fri."

Borger

Kapitel 3

Den offentlige debat og demokratiet

Det følgende kapitel præsenterer undersøgelsens indsigter omkring jødiske københavnernes oplevelse af den offentlige debat i relation til jøder samt deres oplevelse af demokrati. I kapitlet uddybes følgende fund:

Tonen i den offentlige debat og på sociale medier opleves som unuanceret, ekstrem og hadfyldt

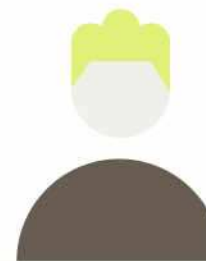
Anerkendelse fra det offentlige Danmark betyder meget for borgerne

Tonen i den offentlige debat og på sociale medier opleves som unuanceret, ekstrem og hadfyldt

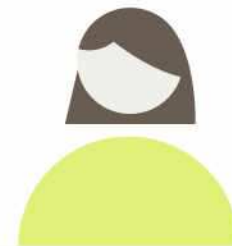
Flere jøder nævner en oplevelse af en hårdere tone i den offentlige debat i relation til jøder, særligt på de sociale medier. De påpeger, at tonen er blevet ekstrem og hadfyldt efter d. 7. oktober 2023. Mange oplever, at der er en manglende forståelse for deres situation i debatten. Det gælder særligt på sociale medier, hvor de oplever, at alle tvinges til at vælge side. Flere fortæller bl.a., at de er blevet chokerede over egne venner og bekendtes opslag, hvor nogle har udtrykt sig på en måde, der er blevet oplevet som sårende.

Mange beskriver, at de i højere grad holder sig fra at følge med i den offentlige debat og være på sociale medier end tidligere pga. den grove tone, som flere nævner, at de får det mentalt dårligt af. Andre beskriver, at de ikke tør udtale sig offentligt i frygt for, at de bliver sat i bås, forfulgt eller at det på anden måde får en negativ indvirkning på deres liv.

"Der er en meget, meget værre tone på sociale medier. Jeg nægter at tro på, at mange folk, der er så voldsomme på nettet, tør være det i virkeligheden. Det ekstreme er blevet legitimeret. Retorikken er den, der er rykket."

Borger

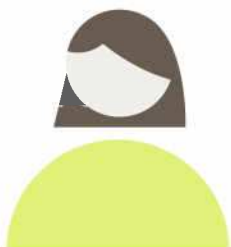
"Overskriften er, at jeg holder mig fuldstændig under radaren. Jeg er ikke på sociale medier og ytrer mig ikke andet end i private sammenhænge. Jeg har det stramt med det."

Borger

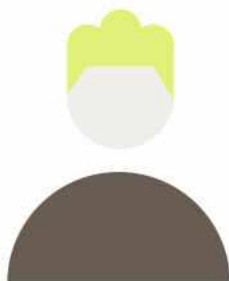
"Jeg ser ikke nyheder. I starten fulgte jeg meget med, og jeg fik det så dårligt og angstagtigt. Jeg har det så pinligt over det, men jeg følger slet ikke med."

Borger

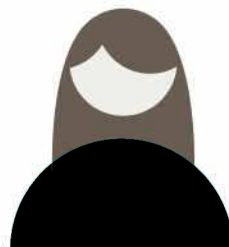
"Jeg deltager ikke direkte i diskussioner [på sociale medier]. Jeg har prøvet det, hvor jeg følte voldsomt ubehag. Jeg kan 're-poste', men jeg holder mig fra at kommentere."

Borger

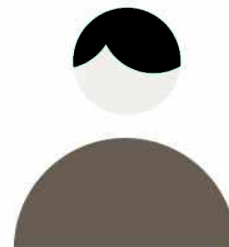
"Det værste er online, det de [venner] poster. Jeg er stoppet med at følge med. Mine venner, det de skriver på nettet, det kan jeg ikke holde ud."

Borger

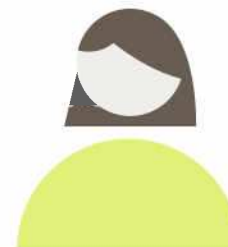
"Jeg 'postede' et lys på årsdagen, men der er mange, som ikke gør det. Man følte, man ikke måtte sørge over de døde jøder."

Borger

"Jeg har lavet opslag om, hvorfor det [projekt vedrørende jødisk identitet] er vigtigt for mig, men jeg er meget bange for, at det koster mig noget."

Borger

"Jeg sagde til mine børn – 'hold jer fra de sociale medier'."

Borger

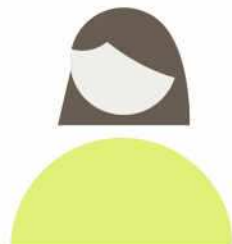
Anerkendelse fra det offentlige Danmark betyder meget for borgerne

I mange interviews påpeges det, at jøder oplever, at politikere på landsplan samt dronningen udtaler, at jøders situation betyder meget for dem. Flere beskriver, at det får dem til at føle sig velkomne i Danmark og beroliger dem i relation til deres fremtid i Danmark og København.

På trods af oplevelsen af stor opbakning fra folketingspolitikere udtrykker flere stor utilfredshed med kommunalpolitikere i København. Her mener flere, at man har valgt side i konflikten. En holdning, der særligt beror på beslutningen om oprettelsen af en 'Palæstina Plads' på Nørrebro, som mange finder upassende og sårende.

Situationen har også betydning for fleres politiske overbevisning

Flere interviewpersoner beskriver at have rykket sig mod højre politisk inden for det sidste år. Det er især tilfældet indenfor kommunal politik, hvor flere ikke føler, at de længere kan identificere sig med de mennesker, som de tidligere har stemt på.

"Man føler, at det virkelig er ens land. Jeg var rørt til tåre til dronningen nytårstale, fordi hun sagde, at jøder er danskere. Det betød virkelig meget."

Borger

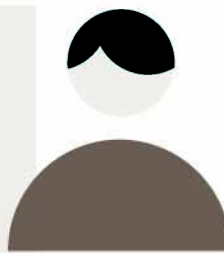

"Rent politisk er jeg rykket ret meget til højre. Jeg har altid været venstreorienteret. Jeg ligger ikke det samme sted. Det skyldes venstrefløjens retorik efter den 7. oktober 2023. Den måde deres retorik er [...], den kan jeg ikke acceptere."

Borger

"Jeg vil sige en ting om politikerne; hele Folketinget har været utroligt støttende. Det er meget, meget rørende. Det er vildt at se."

Borger

Kapitel 4

Privatliv

I dette kapitel præsenteres undersøgelsens indsigter i relation til de jødiske borgeres privatliv herunder deres relationer til venner og familie samt egen trivsel. I kapitlet uddybes følgende fund:

Mange oplever øget mistrivsel efter d. 7. oktober 2023

Jøder oplever en mangel på forståelse, også blandt nære relationer

Flere søger mod jødiske fællesskaber efter d. 7. oktober 2023

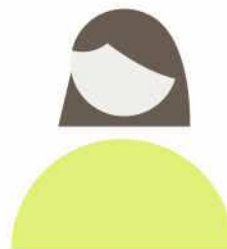

Mange oplever øget mistrivsel efter d. 7. oktober 2023

Blandt de interviewede jøder fra København vurderer de fleste, at de i dag trives i mindre grad end før d. 7. oktober. Interviewene bærer præg af en stor modløshed hos borgerne, der ikke ser det store håb for fremtiden. Enkelte fortæller, at de har været mildt deprimerede det sidste år. Den 7. oktober 2023 og tiden efter fylder meget i deres bevidsthed og i deres relationer til venner og familie. Mange oplever, at føle sig isoleret i deres hverdag, selv blandt deres tætte omgangskreds, hvor denne også består af personer uden jødisk baggrund.

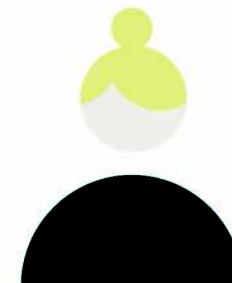
Borgerne efterspørger mulighed for psykologisk hjælp og støtte

Flere nævner, at de ikke føler, at de har fået den psykologiske hjælp og støtte, som de har behov for som følge af d. 7. oktober og tiden herefter. De efterspørger, at kommunen bidrager til at stille krisehjælp til rådighed ifm. situationer, hvor større grupper rammes af en kollektiv sorg. Behovet for krisehjælp bakkes op af bl.a. fagprofessionelle på børne- og ungeområdet, der beskriver, at de ligeledes ser behovet for en større støtte i sådanne situationer.

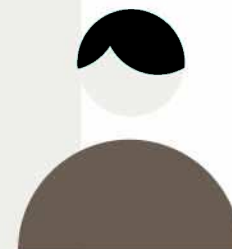
"Med familien og venner snakker jeg konstant om det. Til tider fylder det alt for meget i forhold til, hvad det burde gøre. Jeg har været halvdeprimeret siden d. 7.. Det trykker på os allesammen. Man møder en anden jøde og kigger hinanden i øjnene, og man kan genkende, hvad de går med."

Borger

"Det har fyldt meget for mig, at jeg har haft ondt i maven over, hvad folk tænker om mig. Jeg har hørt så mange historier fra familie-medlemmer, der har tidligere venner, der bare har vist sig at være antisemitiske. Så tænker man, hvad mine gamle venner tænker om mig. Det har stresset mig helt vildt meget og virkelig påvirket mig psykisk."

Borger

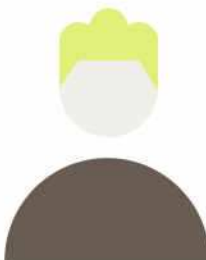
"Jeg har haft en mild depression. Det har ramt mig, og alle jeg kender, som har forbindelse til Israel. Alle kender nogen [som er døde]."

Borger

Jøder oplever en mangel på forståelse, også blandt nære relationer

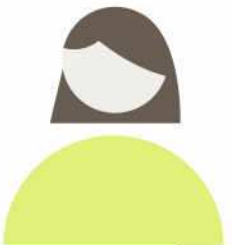
I næsten alle interviews beskriver jøder en følelse af manglende forståelse for deres situation og deres følelser fra det omkringliggende samfund og mennesker omkring dem. Det gælder også i deres nære relationer og privatliv herunder ifm. venner og familie, der ikke selv har jødisk baggrund. Mange fortæller, at deres nære relationer har svært ved at sætte sig ind i deres situation.

Flere har på deres eget og andres initiativ mistet kontakt til venner i løbet af det sidste år. Flere beskriver ligeledes, at de ikke føler sig komfortable med, at dele deres bekymringer med deres ikke-jødiske bekendtskaber og venner, fordi de er bange for reaktionerne. Udviklingen skaber en følelse blandt flere jøder af at blive fremmedgjort og være isoleret i sin hverdag.

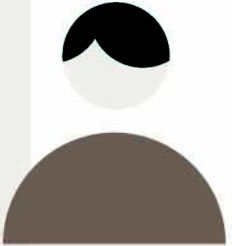
"Når jeg siger det til min mand, kan han slet ikke forstå mig. Hvis jeg f.eks. er bange for vores børns liv. Vi deler ikke den bekymring. Mange af dem jeg kender i blandende forhold har haft det svært."

Borger

"Vi snakker om det i begrænset omfang. Ikke så meget som jeg har behov for. Der er ikke så mange af mine venner, der er jøder. Jeg snakker ikke så meget med mine venner om det. Jeg har ikke lyst, fordi der bliver så meget konflikt. Der er så stærke politiske holdninger."

Borger

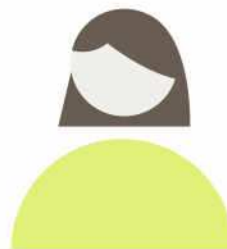
"Min jødiske identitet er blevet vigtigere for mig nu, fordi jeg har følt mig meget misforstået af mine venner. Der mangler en form for forståelse."

Borger

Flere søger mod jødiske fællesskaber efter d. 7. oktober 2023

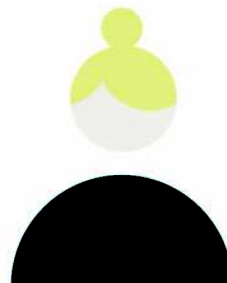
Størstedelen af de københavnske jøder, der er interviewet ifm. undersøgelsen, beskriver, at de i højere grad søger jødiske fællesskaber end før d. 7. oktober 2023. Mange fortæller, at de har meldt sig ind i jødiske foreninger og er begyndt at snakke mere med deres jødiske familie og bekendtskaber efter d. 7. oktober 2023. Mange oplever i højere grad at finde forståelse for deres følelser og oplevelse af verden i jødiske fællesskaber end uden for jødiske fællesskaber.

Dette betyder ligeledes, at jøder oplever, at de bevidst eller ubevidst i stigende grad tager afstand til de fællesskaber, der ikke er jødisk funderede. Det gælder i særlig grad venskabsrelationer og foreningsliv. Flere jøder nævner i den forbindelse, at de er bekymrede over udviklingen, fordi de oplever, at jøder isolerer sig fra ikke-jøder. Fagprofessionelle på tværs af områder peger ligeledes på, at en større isolation fra mere diverse fællesskaber generelt kan bidrage til et 'os' og 'dem' forhold. Jøder oplever dog også, at den øgede isolation er en naturlig udvikling afstedkommet af den sympati, forståelse og anerkendelse jøder møder blandt andre jøder og savner i deres øvrige relationer og fællesskaber.

"Jeg har for første gang kontaktet det jødiske informationscenter, for nu har jeg haft brug for at have nogle, der forstår det [...] Jeg har først nu overvejet at blive medlem af Det Jødiske Samfund. Det giver mig et fællesskab og et sted, hvor jeg bliver forstået."

Borger

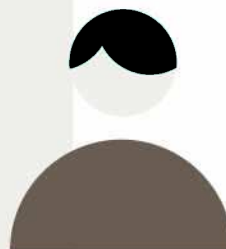

"Det jødiske miljø har lukket sig mere om sig selv, og det synes jeg ikke er godt. Jeg synes, at det er vigtigt, at man prøver at holde det åbent. Jeg har heller ikke selv lyst til dialogen mere [med ikke-jøder], som jeg tidligere havde."

Borger

"Mange jøder søger mod andre jøder. Selvom deres venner er støttende, forstår de det ikke på samme måde."

Borger

Kapitel 5

Børn og unge

Gennem undersøgelsen har flere borgere haft en særlig opmærksomhed omkring børn og unge. I dette kapitel præsenteres borgernes og fagprofessionelles vurdering af situationens betydning for jødiske børn og unge. I kapitlet uddybes følgende fund:

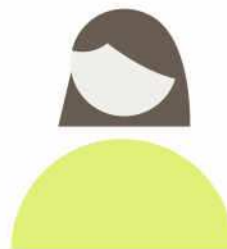
- 📍 Børn og unge er særligt udsatte i den nuværende situation
- 📍 Unge jøder isoleres i stigende grad fra ikke-jødiske fællesskaber
- 📍 Børn og unge føler sig i nogen grad fremmedgjorte på uddannelser og skoler

Børn og unge er særligt udsatte i den nuværende situation

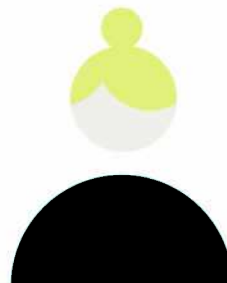
I mange interviews udtrykker både voksne, forældre og unge med jødisk baggrund en stor bekymring for børn og unge. Det opleves, at børn og unges trivsel er under pres. Forældre oplever, at deres børn konfronteres af jævnaldrende og får ubehagelige kommentarer fra venner og klassekammerater eller overhører negative samtaler omhandlende jøder på gaden og i medierne, særligt via sociale medier. Situationen blandt børn og unge er således nært sammenlignelig med de oplevelser og følelser også voksne har.

Flere både unge og voksne med jødisk baggrund samt fagpersoner på børne-, unge- og skoleområdet i denne undersøgelse påpeger dog, at det er særligt vigtigt at have fokus på børn og unge ifm. nye initiativer, da det er blandt børn og unge, at den nuværende situation kan gøre størst skade. Flere forældre og fagpersoner peger bl.a. på, at de negative konfrontationer, som mange særligt unge oplever en stigning i efter d. 7. oktober 2023, kan risikere at påvirke deres trivsel også på lang sigt. Det skyldes, at børn og unge i al almindelighed i de år er særligt formbare og er ved at finde ud af, hvem de er som mennesker.

"Vi gamle skal nok klare det. Jeg kan frygte for de yngre generationer - 20'erne og ned - at det [situationen efter 7. oktober 2023] vil få konsekvenser for dem som mennesker."

Borger

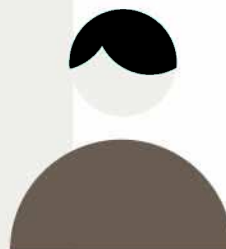

"Ja, det er klart nemmere at påvirke unge. De sociale medier spiller en kæmpe rolle. Der er en manglende opmærksomhed fra forældre om, hvordan samtalen er på sociale medier. De er jo enormt påvirkelige [...] Sandhederne er der mange af nu, og selvom vi snakker kildekritik, så er det jo ikke nok. Konflikten har bare accelereret det. Det er gået fra 0 til 100."

Fagprofessionel, skoleområdet

"Der er rigtig mange små ting. Han [søn] fik at vide, at der er nogle, der hader ham, fordi han er fra Israel. Der er ikke sket noget [...] Jeg tror, at hvis han havde været meget vokal, om hvem han er i skolen, så ville det være gået rigtig galt."

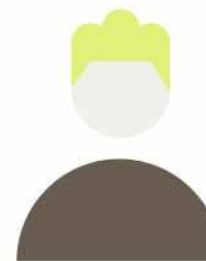
Borger

Unge jøder isoleres i stigende grad fra ikke-jødiske fællesskaber

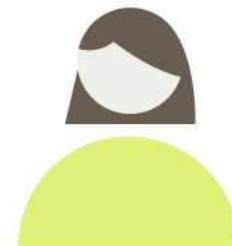
Flere unge jøder har beskrevet at miste venskaber, fordi de oplever en manglende forståelse for deres følelser og perspektiv udenfor jødiske kredse, hvor de modsat oplever stor tryghed. Det medfører, at de i stigende grad føler sig usikre i sociale fællesskaber, som ikke er jødisk funderede. Forældre beskriver samme udvikling hos deres børn. Udviklingen har ifølge flere interviews med unge, forældre og fagprofessionelle på skoleområdet medført, at de unge isoleres mere fra ikke-jødiske fællesskaber, mens de finder tryghed og forståelse i jødiske fællesskaber.

Fagprofessionelle på børne-, unge- og skoleområdet forklarer, at det er en generel bekymring i situationer som denne, at børn og unge er særligt påvirkelige, kan have svært ved at forstå konflikters komplekse baggrunde og føler sig nødsaget til at tage parti i konflikter. Fagprofessionelle fremhæver på denne baggrund det vigtige i uddannelse i forskellige kulturer samt en platform for dialog i form af forskellige aktiviteter, hvor der indgår børn og unge fra forskellige kulturer.

"Min ældste søn er begyndt at gå med Davidsstjerne. Han blev rystet i sin grundvold efter den 7.. Han har mistet mange venner, der ikke længere vil se ham. Det har gjort ham langt mere opmærksom på sit ophav og venner."

Borger

"[...] En del jødiske elever oplever isolation og forandring i adfærd fra deres ikke-jødiske kontaktflade og også i andre jødernes opførsel. Vi forsøger at fortælle dem, at de skal undgå isolationen. Vi fortæller dem, om de farer, der er forbundet med at isolere sig. [...] Der er heller ikke meget nuance mellem holdningerne blandt de jødiske elever. Det må jeg desværre sige. [...] Positionering [læs: at tage parti] er bare en kæmpe ting."

Fagprofessionel, skoleområdet

"Det jødiske miljø har 100 procent lukket sig mere om sig selv efter den 7. oktober. Unge begynder at blive særligt interesserede i jødedom og lukker sig om dem selv."

Borger

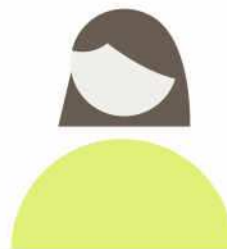

Børn og unge føler sig i nogen grad fremmedgjorte på uddannelser og skoler

Flere beskriver i interviewene ikke at have følt sig tilpas på deres uddannelsesinstitution efter d. 7. oktober 2023. Jødiske studerende beskriver en følelse af at være fremmedgjort. Flere påpeger, at de oplever, at skolerne ikke griber ind overfor negative budskaber, demonstrationer og andet rettet negativt mod jøder. Det medfører en følelse af fremmedgørelse hos mange.

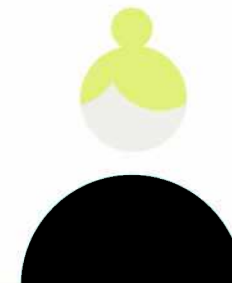
Eksempler, på at forældre er blevet vejledt til ikke at indskrive deres børn på bestemte skoler, florerer blandt jøder i København

Det beskrives i enkelte interviews, at jødiske forældre er blevet vejledt til ikke at indskrive deres børn på visse skoler i København, da de fagprofessionelle vurderer, at det ikke ville være sikkert. Eksempler som dette florerer blandt københavnske jøder i alle aldre og bidrager til en oplevelse af, at de ikke er lige så velkomne i København som andre borgere.

"Meget voldsomme ting blev skrevet rundt omkring [på skolen]. Jeg havde en følelse af, at man skulle skjule den [jødisk identitet], og at den [jødiske identitet] var forkert. Jeg følte mig meget indelukket. Hvis der var samtaler om Israel og Palæstina, ville jeg forlade lokalet."

Borger

"Jeg nåede lige et semester på universitetet med noget enormt ubehageligt. Der var blandt andet en muslimsk organisation, der hyldede angrebet den 7. på dagen, og de lavede aktioner på universitetet [...] Det er enormt fremmedgørende. Jeg var chokeret over, at universitetet slet ikke reagerede på de ting, der skete."

Borger

"Min søster blev advaret om at sende sine børn på en skole på Nørrebro, fordi de var jøder."

Borger

Kapitel 6

Metode og data

Metode og data

Denne rapport er en del af et undersøgelsesprojekt, der undersøger, hvordan hhv. københavnske muslimer og jøder oplever det at være muslim og jøde i København efter d. 7. oktober 2023. Heri har været et særligt fokus på at afdække ændringer i borgernes liv efter d. 7. oktober 2023. Projektet bygger primært på 30 interviews med borgere i København med hhv. jødisk (15) og muslimsk (15) baggrund. Dertil er 9 interviews gennemført med fagprofessionelle, der direkte eller indirekte er i berøring med de to grupper i København i deres funktion. Interviewene er gennemført fra oktober til november 2024. De enkelte datakilder beskrives på denne og den følgende side i detaljer:

Kvalitative interviews med alt 30 borgere hhv. 15 jødiske og 15 muslimske

Alle borgere har deltaget i telefoniske interviews af 45-75 minutters varighed. I interviewet blev borgerne spurgt ind til deres oplevelser af livet i København efter en række temaer: Tilhørsforhold til København og Danmark, Privatliv, Arbejds- og studieliv, Det offentlige rum, Private- og offentlige services, Foreningsliv samt Demokrati og den offentlige samtale og herunder sociale medier.

Udvælgelsen af borgere til interviewene

Borgerne er rekrutteret i samarbejde med hhv. Det Jødiske Samfund og Muslimernes Fællesråd, der har bistået MBC med kontaktoplysninger på et bredt udvalg af københavnere med hhv. jødisk og muslimsk baggrund.

Det har været vigtigt at sikre, at de interviewede borgere repræsenterer et bredt udsnit af perspektiver blandt de to borgergrupper i København. Derfor har MBC på baggrund det brede udvalg af borgere rekrutteret borgere til interviewene med størst mulig diversitet på parametrene i boksen nedenfor:

Parametre ifm. udvælgelse af borgere til interviewene

-
- **Køn:** Både mænd og kvinder indgår i datamaterialet
 - **Alder:** Der er sikret bred repræsentation af aldre fra 18 til 70.
 - **Fødested:** I datamaterialet er flere personer født i og uden for Danmark repræsenteret.
 - **Beskæftigelse:** Datamaterialet indeholder både borgere inden for og uden for arbejdsmarkedet og uddannelse samt et bredt udsnit af forskellige professionstyper
 - **Religiøse symboler:** Både borgere, der til hverdag bærer religiøse symboler, og borgere, som ikke gør, er repræsenteret i datamaterialet.

Udvælgelse af interviewpersoner

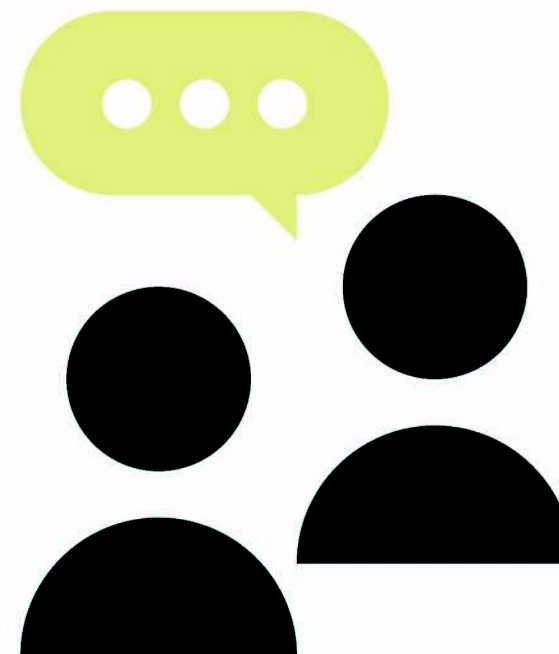
9 kvalitative interviews med fagprofessionelle

9 interviews med fagprofessionelle er udført med formål om at validere og kvalificere indsigter og oplevelser fra borgerinterviewene samt bidrage til udvikling af anbefalinger til kommunens videre arbejde. Der er udført interviews med fagprofessionelle fra følgende områder:

- Skoleområdet: 3 interviews.
- Børne- og unge området: 2 interviews med SSP og Københavnerteamet.
- Det boligsociale område: 1 interview med et boligsocialt initiativ.
- Københavns Politi: 1 interview.
- Arbejdsmarkedsområdet: 2 interviews med fagforening og NGO.

Anonymitet

Både borgere og fagprofessionelle optræder anonymt i projektet af hensyn til emnets følsomhed. Anonymitet i interviews om følsomme emner er centralt, fordi det sikrer, at deltagerne kan udtrykke sig ærligt uden frygt for negative konsekvenser, hvilket øger kvaliteten af de indsamlede indsigter.

Kontakt

Udarbejdet af
M.B.C.

Henvendelser angående rapporten kan rettes til:

CEO & Partner, Michael Moos-Bjerre

Telefon: 2624 6806
E-mail: mmb@mbc.dk

M.B.C.

Images are provided via Pexels and Unsplash with contributions from Pixabay, Yen Nguyen, CoWomen, Elifinatlasi, Ksenia Chernaya and Etienne Girardet